TheMarker Online

אתה זכאי לייעוץ משפטי

16.5.2003 | 08:17 גיא פלנטר

חשיבות הייצוג המשפטי לאחר הגשת כתב אישום:

אותו "מאזן כוחות" הנוטה בבירור לרעתו של החשוד במהלך החקירה, עליו עמדנו בהרחבה לעיל, אך מתחזק לרעתו, עת מוגש כנגדו כתב אישום והוא הופך מחשוד לנאשם.

אם עמדה לאותו חשוד "חזקת חפות" (כלומר הנחה שאיננו אשם, כל עוד לא הוכח אחרת בבית המשפט) במהלך הליכי חקירתו, עתה, משהוגש כנגדו כתב אישום, מתכרסמת אותה "חזקת חפות": בעצם הגשת כתב האישום קיימת אמירה מצד המדינה, שעו"ד שזה תחום התמחותו (בין אם תובע משטרתי או תובע הנמנה על פרקליטות המדינה), בחן את חומר החקירה וגיבש מסקנה כי הראיות מספיקות להעמדתו לדין, קיים עניין לציבור בהעמדתו לדין, וכי בפועל, קיים גם סיכוי סביר להרשעתו.

כעיקרון, סבורה התביעה שהיא מביאה בפני בתי המשפט לבירור את התיקים היותר מוצדקים וחזקים וסטטיסטית, יכולה התביעה לתמוך עמדתה באותו אחוז נמוך של זיכויים, כאמור 3% בלבד.

מכאן המסקנה המתבקשת הראשונה - שאין להקל ראש בכתב האישום שהוגש לבית המשפט; הגישה לפיה יבוא הנאשם לבית המשפט ופשוט "יספר" לשופט מה קרה והכל "יהיה בסדר" - נאיווית ומנותקת לחלוטין מן המציאות. לעתים, פשוט מדובר בנסיון הדחקה של אותו נאשם, שאיננו מסוגל להתמודד עם הבעיה שעומדת לפתחו. די לציין בהקשר זה, שאפילו עורכי דין וחוקרי משטרה בכירים שהוגש כנגדם כתב אישום, טרחו והתכבדו להעמיד לעצמם ייצוג משפטי.

מכאן גודל ההפתעה מהנתון לפיו 40%-50% מהנאשמים בישראל עדיין אינם מיוצגים בידי עו"ד בהליכים פליליים, בין אם באופן פרטי או על ידי סניגור ציבורי (כפי שפורסם על ידי פרופ' קנת מן, הסניגור הציבורי הארצי בדימוס).

כל מקרה ונסיבותיו, ולפיכך, לעתים יתמקד המאבק בבית המשפט בסוגיית האחריות והאשמה, בעוד במקרים אחרים יתמקד המאבק בסוגיית ההרשעה או מידת העונש.

הרשעה בפלילים עשויה לחסום עבודה בכל העיסוקים הטעונים רישוי (כגון עריכת דין, ראיית חשבון, רפואה וכו'); לסכל קבלתו של אותו אדם למישרה בשירות הציבורי או בכוחות הביטחון; לפגוע בשירותו הצבאי ובאפשרותו לכהן כנבחר ציבור, לשאת נשק, לנהוג ברכב ציבורי ולקבל אשרת כניסה למדינות רבות.

זאת ועוד: ההרשעה עשויה למנוע קידום מקצועי, כמו גם מינוי כדירקטור או מנכ"ל, רישום בפנקס הקבלנים ובפועל, כל מישרה המושתת על יחסי אמון מוטלת בספק לאחר ההרשעה בפלילים; כמעט כל מעסיק (למעט אולי בעבודות כפיים) דורש כיום "תעודת יושר" על מנת לבחון את סוגיית ההעסקה.

כעת יש לדעת, שדווקא בשל העדר עבר פלילי של הנאשם, עומדים לרשות סניגורו מגוון רחב של דרכי פעולה בייצוגו.

הסניגור יכול לפעול לביטול כתב האישום:

מעבר למאבקים המוכרים להוכחת חפותו של הנאשם בבית המשפט, בתנאים מתאימים, עשוי סניגורו לשכנע את התביעה לחזור בה מכתב האישום כליל, באופן "החוסך" מהנאשם הכרעה שיפוטית בעניינו, וכן את העלויות הניכרות הכרוכות בניהול משפטו.

הסניגור יכול לפעול לעיכוב ההליכים המשפטיים כנגד הנאשם:

בנסיבות אחרות, עשוי הסניגור לשכנע את היועץ המשפטי לממשלה לעכב את הליכי המשפט. במצב דברים זה, מפסיק בית המשפט את ההליכים כנגד אותו נאשם וניתן לחדשם כל עוד לא עברו מיום עיכובם, בפשע - חמש שנים, ובעוון - שנה. בפועל, נדירים המקרים בהם מחדש היועץ המשפטי לממשלה את ההליכים והתיק מסתיים ללא הכרעה שיפוטית וללא התוצאות הפוגעניות עליהן עמדנו לעיל.

הסניגור יכול לפעול לסיום ההליך הפלילי באי-הרשעת הנאשם:

אף אם אין מנוס מן ההכרעה כי הנאשם אכן ביצע את העבירה המיוחסות לו בכתב האישום (בשל טיבן ועוצמתן של הראיות שעומדות לחובתו), עדיין פתוח בפני הסניגור לפעול לסיום עניינו באי-הרשעה ועונש חינוכי בדמות שירות לתועלת הציבור ו/או העמדתו במבחן, בפיקוח שירות המבחן.

סיום ההליך באי-הרשעתו של הנאשם מותנה (כמעט תמיד) בהמלצה חיובית של שירות המבחן, המוגשת בתסקיר לבית המשפט. מתפקידו של הסניגור להכין את הנאשם לפגישותיו עם שירות המבחן ולא אחת, הכנה שכזו היא אשר מובילה בסופו של יום לקבלת תסקיר חיובי, הממליץ על אי-הרשעתו של הנאשם.

במקרים רבים יפעל הסניגור לסכם מראש עם התביעה, במסגרת הסדר טעון, כי במידה שיתקבל תסקיר חיובי משירות המבחן אודות הנאשם, תסכים התביעה (או לא תתנגד) לאי-הרשעתו של הנאשם. בית המשפט אמנם אינו "כבול" בהסדרי טיעון, אך בדרך כלל יאמץ את הסדר הטיעון, המבוסס כאמור גם על המלצת שירות המבחן.

במקרים אחרים, גם אם לא ניתן להשיג את הסכמת התביעה לאי-הרשעה, עדיין בידי הסניגור לנסות ולשכנע את בית המשפט, חרף התנגדות התביעה, לסיים את ההליך באי-הרשעתו של הנאשם.

מטרתו המרכזית של סעד "אי-ההרשעה" - שיקום הנאשם ומניעת אותן השלכות קשות עליהן עמדנו לעיל. יחד עם זאת, שיקומו של נאשם - הגם שהוא מהווה שיקול מהותי שלציבור כולו עניין בו - הינו אך אחד משיקולי הענישה, שאליו מתווספים שיקולים אחרים ששמים דגש על חומרת העבירה, אופיה ונסיבותיה, הצורך בהרתעת הרבים (באמצעות האפקט הציבורי של ההרשעה) וכן הניסיון לקיים מדיניות ענישה אחידה ככל האפשר.

"נתוני הפתיחה" של האוכלוסייה אשר בה עסקינן, קרי - אנשים נורמטיוויים ללא עבר פלילי, טובים, שכן בלא מעט מקרים יעלה בידו של הסניגור להוכיח שורה ארוכה של שיקולים המצביעים על כך שאין להרשיע: למשל - שמדובר במעידה חד פעמית; הסבירות שהנאשם יעבור עבירות נוספות בעתיד נמוכה; ביצוע העבירה על ידי הנאשם לא משקף דפוס של התנהגות עבריינית כרונית; הנאשם נוטל אחריות על מעשיו, מגלה תובנה וחרטה; להרשעתו השלכה קשה על דימויו העצמי; תחומי פעילותו במידה ויורשע ייפגעו ועוד שיקולים רלוונטיים אחרים.

הסניגור יכול לפעול לביטול ההרשעה או מחיקת העבר הפלילי מהמירשם הפלילי:

גם במידה והורשע הנאשם בהכרעת הדין (בין אם בעקבות הודאתו ובין אם

לאחר שמיעת הראיות), עדיין פתוח בפני הסניגור, בהסתמך על תסקיר חיובי של שירות המבחן, לעתור לביטול הרשעתו של הנאשם.

לבסוף, גם אם חלילה יסתיימו ההליכים בערכאה השיפוטית הראשונה בהרשעת הנאשם, וגם אם מוצו כל ההליכים בערעור בפני ערכאות שיפוטיות גבוהות יותר וההרשעה נותרה על כנה, עדיין פתוח בפני הסניגור לפנות בכתב לכב' נשיא המדינה ולשכנעו לקצר את תקופות ההתיישנות והמחיקה במירשם הפלילי לגבי אותו נאשם, ובכך להסיר את כל ההשלכות הפוגעניות הכרוכות בהרשעה.

סוף דבר

עמדנו לעיל בקצרה על הסיכונים העומדים בפני חשודים ונאשמים ללא עבר פלילי, ועל ההשלכות הקשות העשויות לצמוח מהרשעתם בדין.

יחד עם זאת ביקשנו להראות, שדווקא אוכלוסייה נורמטיווית זו, שזו לה פעם ראשונה בה היא נתקלת ברשויות אכיפת החוק, עשויה "לצלוח" את ההליך הפלילי תוך צמצום מקסימלי של "הנזקים" (בהתאם כמובן לנסיבות כל מקרה ומקרה).